

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

הפחתת שכר לר"מ בישיבה

תיק ממונות מס' 1690-ע

נושא הדין

הרב א' שימש כראש ישיבת ב' במשך ארבע שנים, בתום השנה הרביעית הודיעה לו הנהלת הישיבה שהיא נאלצת להפחית בשנה הבאה חלק משכרו (אחרי שבשנה הקודמת הפחיתו לו חלק משכרו הקודם, אלא שאז סבר וקבל). הרב א' ראה בכך הרעת תנאי עבודה שהיא כהודעת פיטורין, והודיע על פרישתו מהישיבה, ותובע פיצויים עבור ארבע שנות עבודה (לפי תחשיב ממוצע של משכורת חדשית בשלוש שנים האחרונות, ומכיון ששכרו היה מורכב גם משכר בלתי רשמי, הוא מבקש להתחשב גם בשכר הבלתי רשמי), וכן שכר עבודה עבור שנה שלימה מכיון שהודעת הפיטורין נמסרה לו בסוף שנת הלימודים כשכבר לא היה באפשרותו למצוא מקום עבודה חילופי לשנה הקרובה.

הנהלת ישיבת ב' משיבה שהפחתת השכר היתה בנובה שכר שעה יומית בגלל שהרב א' יצא כל יום מהישיבה שעה לפני הזמן שסוכם אתו. הרב א' מכחיש.

הרב א' תובע עוד תנאי שכר חוקיים שלא שולמו לו, כמו הבראה וביגוד, אך הנהלת הישיבה משיבה שלא נהוג אצלם לשלם הטבות אלו ובמקום זה קבל חופשה יותר גדולה בחדשים ניסן, אב ותשרי. הרב א' הודה שגם הוא עצמו שניהל ישיבה בעבר לא שילם הטבות אלו לרמייים. עוד תובע הרב א' על נזק שגרמה לו הנהלת הישיבה ששילמה לו חלק מהשכר ללא תלוש, ועכשיו שמקבל קיצבת אבטלה מקבל רק לפי השכר הרשמי.

פסק דין של פשרה

כפשרה, על הנהלת הישיבה לשלם להרב א' פיצויים בנובה שכר של שני חדשים, לפי חישוב ממוצע של השלוש השנים האחרונות, כולל השכר הבלתי רשמי. שאר התביעות נדחות.

(-) אברהם דוב לוי, אבי"ד   (-) מרדכי אהרן הייזלר   (-) שמואל יגר

השאלות לדיון

- א. פיטורי העובד בגלל הפחתת שכר.
- ב. זמן הודעת פיטורין בעבודת ר"מ.
- ג. תנאי שכר שאינם נהוגים בישיבות.
- ד. שכר בלתי רשמי לעגין פיצויים.

תשובה

א. אם הפר צעה"צ את תנאי השכר של הפועל עפ"י המוסכס ציניהם, נראה פשוט שנחשב הדבר כהפרת הסכס וכפיטורין, וכן כתב "לצ אריה" סי' לח. וכמו שכתב החות יאיר סי' קמ: אבל מה שר"ז הקהל למעט סיפוקו, נ"ל שאין כוחם שהרי נשבעו לו שלא ידחוהו, ואפילו לא נשבעו רק קבלוהו סתם וכבר היה לו שכר קלוד מקודם וכו' לפיהם, עיי"ש. ובאופן זה חזרת צעה"צ ידו על התחונה, וכמו ששנינו בצ"מ עה ב שאוכר את האומנין וחזרו בהן ידס על התחונה, אם צעה"צ חוזר בו ידו על התחונה. ואם עו ב: הלכו חמרים ולא מלאו מצואה וכו' ותן להן שכרן משלם, אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן, עשה מלאכה ליושב בטל.

ב. בצפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קטז מאתמו"ר הגרצ"ל ז"ל: בצאר הגולה לשו"ע סי' שלג ס"ק הביא מצ"י צסס תשובות הרא"ש מי ששכר מלמד לבטו לשנה וצתוך השנה מלא טוב ממנו, אינו יכול להוליאו מתחת ידו תוך זמנו כיון שהתחיל במלאכתו אם אינו פושע בה, ואם חזר בו צעה"צ לריך לשלם לו כל שכרו. וביו"ד סי' רמה עמ"י יח: אם יש כאן מלמד לתיטקות וצא אחר טוב ממנו מסלקין הראשון מפני השני, ובפמ"ש הביא צסס בני חיי דנראה לדקדק מכאן שאף שכבר היה מלמד כשצא אחר שלומד טוב ממנו מסלקין הראשון. ולכאורה משמע אפילו צתוך הזמן מסלקין את הראשון, דאילו צגמר הזמן יכול צעה"צ לסלק אף בלי טעם שהשני טוב ממנו, וזה שלא כדברי הרא"ש. ונראה דלעולם השו"ע דפסק דיכול צעה"צ לסלק את הראשון אם השני טוב ממנו הוא דין צהלי"ת, דודאי לריכיס לקבל מלמד המתאים יותר לתלמידים, אבל הרא"ש מיירי צהלי"ת שכירות דאין יכול לסלק צתוך הזמן של השכירות אם לא שמשלם שכרו משלם.

וכתב צפת"ש סי' שלג ס"ק ו צסס עטרת לבי ס"ק יב דנוהגין עכשיו צככל תחילת הזמן ראות צעה"צ לחזור עד רי"ח, בימי החורף עד רי"ח חשון ובימי הקיץ עד רי"ח אייר ותו לא. אמנם לפי מנהג המדינה אם פיטר מלמד צאמצע השנה חייב לשלם לו משכורתו עד סוף השנה. ע"כ. ועיי' פד"ר כרך יח עמ' 95 ואילך.

וצנידון דידן שההודעה נמסרה לו במהלך חודש תמוז, כיון שצייסיה עסקינן כל שנמסר לו לפני צין הזמנים נחשב להודעה בזמן.

ג. סקטור מסויים שנהג בענין זכויות העובדים שלו שלא לפי חוקי המדינה, וכל מי שמתקבל אליו לעבודה ככנס על דעת כן, כצר כתב באגרות משה חו"מ ח"א סי' עו שהמנהג הכללי אינו קובע אללס. וז"ל: דאף אם מנהג בתי ספר של גויס שהם מסלקין גם בלא טענה, אינו כלום, דיש למיזל בתר מנהג של מקום זה יותר ממנהג המדינה. וראיה מגמ' צ"מ ריש פרק המקבל א"ר יוסף בצבל נהיגי דלא יתיבי תיבנא לאריסא. ופריך למאי נפ"מ. ומשני דאי איכא אינש דיהיב עין יפה הוא, ולא גמרינן מיניה. משמע דרק לאחרים לא גמרינן מיניה אבל הוא עלמו מחוייב ליתן, דאס גם האיש הזה אינו מחוייב ליתן, הו"ל לומר דעין יפה הוא ואינו מחוייב שיכול לחזור בו אף באריס זה או כשיקח אריס אחר בסתמא. ואין לומר דהתם שאני משום דמן הדיון היה לריד לחלוק בתבן, לכן כשנתן ולא קבל עליו מנהג העיר שלא ליתן מחוייב ליתן, דאין לזה שום טעם, דהא בעיר זו שנהגו שלא לחלוק בתבן אינו מחוייב מעיקר הדין כל זמן שלא היטנו היפוך המנהג. ולכן משמע דאף מנהג של איש זה לצד מהני לגבי איש זה אף שהוא נגד מנהג המדינה. ע"כ. וכ"כ בצרכת שלמה סי' יט אות יט ואילך בענין פטורי מלמדים במקום שמהגס לפטר בתוך הזמן כשיראו המנהלים לורך בכך, שאפשר להתנות בענין כזה ומנאס קיים, ואין זה בכלל מתנה ע"מ שכתוב בתורה. ועיי' פס"ד ירושלים כרך 1 עמ' רכג.

ד. נראה שאין כל הדל לענין חישוב השכר לפנסיה או לפיטויים צין שכר רשמי עם תלוש לשכר לא רשמי צלי תלוש, וגם שכר לא רשמי נחשב לשכר לענינים אלו.

אברהם דוב לויין.

ב

התביעות

- א. פיצויי פיטורים עבור 4 שנות עבודה, מכיון שלטענתו דינו כמי שפוטר מהעבודה.
- ב. שכר העבודה המחושב לענין פיצויים כולל גם את החלק הלא רשמי.
- ג. שכר עבודה של שנה נוספת מכיון שהודעת הפיטורין (הודעת הפחתת השכר) נמסרה באיחור.
- ד. דמי הבראה וביגוד שלא שולמו לו בשנות עבודתו.
- ה. הצהרה למפרע על השכר הבלתי רשמי שקבל כדי להינות על זה בדמי אבטלה.
- ו. להחזיר לו את השכר שהופחת ממנו בתחילת השנה הרביעית ללא הסכמתו.

ז. לשלם לו את מלוא משכורת אוגוסט האחרון אע"פ שהפסיק לעבוד ברי"ח אלול.

תשובה

א. תביעתו מקובלת, ומה שטוען הנחצע שלא פיטר את התובע הרי מקובל במנהג שכל הרעה בתנאי העבודה הוי כפיטורים לענין חוב הפיזיוויס, והרי בניד"ד הורעו תנאי עבודתו ולכן חייב הנחצע בפיזיוויס פיטורים לכל ארבע שנות עבודתו במקום. אך מכיון שהנחצע מכחיש שהורעו התנאים ומה שהופחת השכר היה זה בגלל שינוי בשעות העבודה של התובע, שעזב את העבודה בשעה מוקדמת יותר, והתובע מכחיש, וגם מאוס שמדובר בשינוי קטנה ולא בצי"ס, וההרעה היתה במהלך חודש תמוז, מניע בית הדין פשרה שישלם פיזיוויס בגובה חדשיים בלבד.

ב. נראה פשוט שאת הפיזיוויס יש לחשב גם על השכר הלא רשמי.

ובחישוב גובה הפיזיוויס יש בכך מנהג הפועלים וכפי שכתב בספר משפט הפועלים בנספחים מס' 8 סעי' טז שאם חלה הפחתה קבועה בשכרו של העובד אשר כתוצאה ממנה הוקטן שכרו האחרון יחושב שכרו האחרון לכל אחת מתקופות עבודתו באופן יחסי, ואם יש שינוי יסודי ומהותי בתפקידו וכתוצאה חל שינוי באופן משמעותי, ייחשב שכרו האחרון לכל אחת מתקופות עבודתו באופן יחסי.

ולכן גם בניד"ד ישלם הנחצע פיזיוויס לפי ממוצע של ארבע שנות עבודתו, כולל השכר הצלתי רשמי.

ג. כבר כתב האב"ד שליט"א לדדים לכאן ולכאן, ולכן נראה כפשרה שעל הנחצע לשלם שכר עבור ששה חדשים של השנה החדשה.

ד. הנהוג כיום באר"י שכל עובד קבוע מקבל אחת לשנה דמי הבראה וציגוד, ומנהג מחייב הוא, כל זה נאמר במפורש או בסתמא, אבל אם העובד יודע מהמנהג במקום זה שאין תנאים אלו, אינו יכול לתבוע זאת, שבדלתי על דעת המנהג הזה הוא נשכר, וכיום הרבה מוסדות חינוכיים מהמיגזר החרדי אינם מותנים תנאים אלו, ובפרט שהתובע העיד על עצמו שניהל מוסד במשך 12 שנה ולא שילם תנאים אלו לעובדים, ובדלתי כשירד לעבודה במוסד זה של הנחצע ירד על דעת כן, ותביעתו נדחית.

ה. לא יתכן שעובד נכנס לעבוד בתנאי שחלק מהשכר יהיה צלתי רשמי ואח"כ כשפורש מהעבודה יתבע הנהגה למפרע על כל השכר, אפילו אם כניס דבריו אמפסיד, שהרי אם הנחצע יזהיר כזאת יסמך בפלילים על מה שלא הזהיר עד היום, ומן הסתם ל"ל שהסכים לכך, לפיכך תביעה זו נדחית.

ו. כתב המחבר בשו"ע סי' שלב סעי' ה: שכר צעה"צ בעצמו בלעו ונתדלדלה המלאכה והראה להם צעה"צ פנים וזעפים ופייסוהו בדברים אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפתחו משכרם כפי הזול, שהם יאמרו לא פייסנוך אלא על דעת שנעשה המלאכה טובה וכן עשינו. הגיה"ה: ויש מחלקין דאם צעה"צ אמר בפירוש אינו נתן לכם אלא כך והיה יכול לחזור בלא תרעומת אע"ג דחזרו ופייסוהו אינו

ניתן אלא כמו שאמר. ומקורו צ"י פרק האומנין.

וצניד"ד לכאורה מגיע לו שכר כמו בשנה הקודמת, משום שצעה"צ חזר בו לאחר תחילת השנה וכבר היתה תחילת מלאכה, וזדאי יש לו עליו תרעומת, וא"כ יקבל שכרו משלם, ואף שהש"ע איירי דוקא שנתפייסו בפתם אבל אם סיכמו במפורש על קליטה בשכר אינו חייב, וא"כ אפשר דצניד"ד כשסיכמו מפורש להפחית חלה הקליטה האחרונה, אבל הש"ך צ"י ס"ק ל כתב דל"ש, וכל מקום שיש תרעומת חלה הפסיקה הראשונה, והרי צניד"ד שכבר היתה תחילת מלאכה בהתחלת השנה יש לו עליו תרעומת, וא"כ חלה הפסיקה הראשונה. אבל קלוה"ח שם ס"ק יב ונתה"מ ס"ק יא חולקים על הש"ך וס"ל דצקל"ו מפורש חלה הפסיקה האחרונה, וכ"ה בחי' הרעק"א שם שכתב: התם היה רק פיוס בדברים אבל הכא מיירי בפסק ליה מפורש ליתן יותר,, הרי דס"ל דצפסיקה מפורשת חלה הפסיקה האחרונה. ועי' חזו"א צ"ק ס"י כג אות לב דדחה דברי הש"ך עפ"י הכ"י, ואין שם אפילו טענה דצאלמע העבודה שהטעוהו במה שהסכימו, עיי"ש. וכ"כ צערוך השלחן סי' שלד סעי' טו: אמנם אז הסכימו זל"י צפירוש על פחת אז הוספה אין חילוק בין קודם המלאכה בין צאלמע המלאכה בין שיכלו לחזור ובין שלא יכלו לחזור יעשו כדצריהם כיון ששני הלדדים אמרו כן. ע"כ.

והרי צניד"ד אמר התובע צפני צ"ד דהסכימו במפורש על ההפחתה וא"כ א"א להוליא מן הגתבע. ויותר מכך כתב הט"ט צ"י רכא שלא אמרו שחזור לקליטה הראשונה באופן שיש לפועל תרעומת על צעה"צ אלא אם היה פיוס מלד הפועל וגילה דעתו שאינו מסכים שיפחיתו לו משכרו, אבל אם שתק העובד והמשיך לעבוד אין לו אלא כמו שאמר צעה"צ באחרונה, דאמרינן דכיון דשתק והמשיך צעבודתו מסתמא הסכים לפחות לו משכרו. וא"כ צניד"ד שתק והסכים כפי שאמר התובע לצית הדין וא"כ מגיע לו כפי הפסיקה האחרונה.

ז. היות ובמוסד זה היה נהוג ביניהם לשלם לפי החודשים הלועזיים א"כ לכאורה צודק התובע שעל הנתבע לשלם על כל חודש אוגוסט על אף שבשנה הנידונה נסתיים חודש זה בתוך חודש אלול, ואף שבפועל לא עבד בשנה זו רק לערך אחד עשר וחצי חדשים, ולא מגיע לו שכר מר"ח אלול, מ"מ י"ל דכיון שהרעת תנאי השכר דינה כפיטורים נמצא שהיו כאן פיטורים באמצע השנה, שהרי לולי ההרעה רצה העובד להמשיך ולגמור את החודש השנים עשר, אך הדעת נוטה שלא מגיע לו שכר אלא עד ר"ח אלול שאז מתחילה שנת לימודים חדשה.

ומה שטען הנתבע בדיון שהתובע קבל חופשה גדולה בחדשים אב, ניסן ותשרי, אינה טענה דעל דעת כן נכנס לעבודה עפ"י המקובל במוסדות מעין אלו. וא"כ צריך להשלים לתובע את כל חודש אוגוסט.

ואחרי כל הנ"ל צריך התובע לשים אל לבו שמועד תשלום הפיצויים הוא כפי זמן המנהג, והמנהג הוא ביום ניתוק יחסי עובד-מעביד, וכמו שהביא בספר משפט הפועלים נספח 8 סעי' כה

ונספח 10 סעי' ג, אך מאחר שבין הצדדים התנהל ויכוח על זכותו וחובתו באו לבית דין לדינת, ע"כ מועד התשלום הוא ביום קבלת הפס"ד או ביום התשלום החדשי הקרוב הנהוג במוסד הזה. מרדכי אהרן הייזלר.

ג

שאלות לדין

- א. תנאי שכר שאינם נהוגים בישיבות.
- ב. שיעור פיצוי הפיטורים.
- ג. האם פוטר התובע.
- ד. שאר התביעות.

תשובה

א. כתב בכנה"ג סי' קנז הגה"ט אות כח: נהגו כזה ואחד מן השותפים רואה לחלוק במחיצה כזאת ההולאה וחוקה, והאחד מעכב על ידו במחיצת מעט הולאה, אם יש דבר מכריע ביניהם כגון שאותה שכונה או אנשים שכמוהם יש להם מנהג לעשות שמירה מעולה וכיו"צ עושין ואם לא לזה שרואה למעט ההולאה שומעין. ע"כ.

מצואר מדבריו דאזלין בתר מנהג אותה שכונה או אנשים שכמוהם, ונראה דכוונתו שם באנשים עניים או עשירים, ולכאורה ה"ה בעניינים שונים שהנמהג שונה בהם בין סוגי האוכלוסיה אזלין נמי בזה המנהג אלל "אנשים שכמוהם". וחזין מדבריו דסגי באחד מהם או באותה שכונה או באנשים שכמוהם. ולגזי "אנשים שכמוהם" כתב ג"כ בשו"ת חות יאיר סי' קו הוצא בפת"ש סי' שלב ס"ק א לגזי משרתת דאזלין בתר מנהג אנשים שבערכם, ולכאורה היא היא כדברי הכנה"ג. ולפי"ז ה"ה בניד"ד אין לחייב את הישיבה בתנאים שאינם נהוגים בישיבות.

ב. לענין גובה הפיצויים, הנה בזה חלים פרטי חוק הפיצויים שכן נהגו בכל דיני שכירות פועלים, ואף במקומות אחרין נוהגים לתת את כל הזכויות הסוליאוליות הנהוגים במשק, מ"מ בפיוצי פיטורים נוהגים כולם ככל פרטי החוק, וכבר כתב בפתח"ח שכירות פ"ז הערה יז דבזמננו נהגו בתי דין לדון בקצת דיני ממונות עפ"י חוקי המדינה, וכתב דיש מקום לדון עפ"י החוק משום מנהג, ומסיף שלכן נראה דבדברים שאינם שכיחים יש לדון עפ"י ד"ת ולא עפ"י החוק. ע"כ.

ובתקנה 7 לחוק פיוצי פיטורים נאמר: עבר עובד מעבודה מלאה לעבודה חלקית או מעבודה חלקית

לעבודה מלאה יחשב שכרו האחרון לגבי כל אחת מתקופות העבודה לפי שכרו ערב פיטוריו באופן יחסי למידת החלקיות של עבודתו, ומצירור שעיתי נודע לי שכך נוהגים לענין חישוב דמי הפיטויים. ע"כ צניד"ד שהשיטויים צגובה שכרו של התוצע נצע משיטוי באתוז המשרה, דהיינו שבשנה הראשונה עבד חלי יום ואח"כ עבד יום שלם ומשכורתו גדלה בהתאם, יש לחשב את שיעור הפיטויים לפי שכרו האחרון ככל שנה לפי חלקיות משרתו.

ולאור הכחשת המעביד שלא הרע את תנאי העבודה של התוצע, אלא חישב את שעות העבודה כפי שעבד בפועל אחרי שנהג לעזוב את השיצה שעה לפני הזמן, והתוצע אינו מכחיש עובדה זו רק טוען שעזב שעה קודם בראות, והנהלת השיצה מכחישה שנתנה לזה ראות, ואף אם אישרו לו הרי שזה כרוך בהפחתת השכר בהתאם, הרי שיש להסתפק אם הרעו את תנאי התוצע, לכן יש לפשר ולתת כמחצית מהפיטויים, דהיינו עבור שנתיים בלבד.

ג. לדברי התוצע הנתבעים הרעו את תנאי שכרו, והרעת תנאים אלו חשובה כפיטורים, ומכאן נובעים שתי תציעותיו: 1. פיטוי פיטורים. 2. תציעת שכר עקב הודעה מאוחרת.

אלא שיש לדון בזה מאוס שלדברי הנתבעים הם לא פיטרו אותו והפחתת השכר נצעה מכך שהפסיק להגיע לעבודה אחת"ל ולכן הפחיתו לו את השכר בהתאם לשעות עבודתו, למרות טענתו הם אלה שאמרו לו שאינו צריך לבוא אחת"ל.

אלא שנקודה זו לא ברורה לי דיה שאם לא פוטר והפחתת השכר היתה לפי שעות העבודה שלו, אין מקום לתציעותיו, בנוסף, עדיין לא הוכיח התוצע שההודעה על הפחתת השכר הגיעה אליו בתאריך מאוחר. ע"כ אם יוכיח שההודעה הגיעה אליו מאוחר יש לעיין אם אכן היתה כאן הרעת תנאי שכר, ואולי יש לפשר בזה.

ד. לעני"ד נראה לדחות את שאר תציעותיו מאוס שלגבי גובה שכרו הוא הסכים והמשיך לעבוד למרות הכל, ולגבי הזכויות הסוביאליות הרי שכך נהוג בישיבות והוא ידע והסכים ככל העובדים בישיבות. לגבי שכר חודש אוגוסט האחרון ששילמו לו רק עד ר"ח אלול, אין צריך לשלם לו יותר שהרי לא עבד מר"ח אלול.

שמואל יגר.